

Василь ТКАЧИК

ФЛОРОНАСЕЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЗООЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ „ПУКАЧІВ“ (МАЛЕ ПОЛІССЯ) ТА ЙОГО АНТРОПОГЕННІ ЗМІНИ

Встановлено зміни флоронаселення заказника та їх причинно-наслідковий характер. Загалом флоронаселення дерево-чагарникових угруповань унаслідок господарської діяльності збільшилося щонайменше на 144 види і тепер нараховує 268 видів. Сучасне флоронаселення трав'яних фітосистем проти з первинного флористичного ядра збільшилося майже в шість разів і тепер нараховує 220 видів.

У регіоні „Мале Полісся“ найбільшим заповідним об'єктом є загально-зоологічний заказник місцевого значення „Пукачів“ [4]. Його створенню передувало традиційне ведення лісового господарства, наслідком якого є фітоценотичне урізноманітнення рослинного покриву та його флоронаселення. За результатами досліджень, проведених методом детально-маршрутного обстеження, у заказнику встановлено зростання 346 видів, у т.ч. дерев — 28, чагарників — 20, чагарничків — 7, трав'яних судинних рослин — 291. Водночас із вивченням флоронаселення вивчено й фітоценотичне та фітосоціологічне розмаїття рослинного покриву, що дало нам змогу вивчити зміни флоронаселення заказника під впливом антропогенних чинників. Аналіз описів проведено з використанням фітосоціологічних методик [7], а визначення асоціацій здійснено на підставі праць українських і зарубіжних дослідників [5,6, 8 — 13].

Для встановлення зміни флоронаселення та його причин нами виділено вісім різних за походженням комплексів, які поділено на дві групи. Об'єднання угруповань у комплекси здійснено на підставі господарських критеріїв.

Група комплексів дерево-чагарникової рослинності:

1. Дерево-чагарникові угруповання, що відповідають типам асоціацій (первинних природно-історичних та відновлених, близьких до первинних природно-історичних). У заказнику вони представлені 9 асоціаціями, у складі яких виявлено 124 види;

2. Дерево-чагарникових угруповань, похідних від типових. У цей комплекс об'єднані фітоценози, які сформувалися після вибіркового та санітарного вирубування дерев, переважно у спонтанних дерево-чагарникових угрупованнях. Представлений він 162 видами;

3. Незімкнутих лісових культур та вирубок. До цього комплексу нами зараховані угруповання, що сформувалися на місцях суцільних вирубок після їх штучного заліснення лісовими культурами. У його складі виявлено 166 видів.

Група комплексів трав'яної рослинності:

4. Незаліснені водно-болотні угіддя. У заказнику „Пукачів“ виявлено заболочені джерела р. Острівка, які є осередком спонтанної водної, прибережно-водної та трав'яної болотної рослинності, угруповання якої ми об'єднали в один комплекс Його флоронаселення представлено 38 видами;

5. Вторинні лучно-трав'яні угіддя. Угруповання цього комплексу сформувалися унаслідок цілеспрямованої господарської діяльності на колишніх вкритих лісом землях (викорчовування, розорювання, викошування, випасання, меліорації тощо). У складі таких угруповань виявлено 81 вид;

6. Лісові доріги, просіки та крайові вторинні угруповання. У цей комплекс об'єднано трав'яні угруповання, що сформувалися на ґрунтах, які зазнають постійного витоптування і транспортного пресування, тому характеризуються значною ущільненістю. У таких угрупованнях не завжди виражені домінуючі ценопопуляції. Флоронаселення цього комплексу представлено 47 видами;

7. Розорані лісові землі. На таких угіддях створюють додаткову кормову базу для диких тварин. На кормових полях вирощують злаки, коренеплоди, картоплю. Комплекс угідь, що розорюються, сформований переважно бур'янами. У його складі виявлено 92 види (табл.1).

Таблиця 1

Флоронаселення комплексів рослинних угруповань загальнозоологічного заказника місцевого значення „Пукачів“ (позначення наведені у примітці)

Види, цитуємо за джерелом [3]	Групи комплексів рослинності						
	дерево-чагарникової			трав'яної			
	1	2	3	4	5	6	7
Дерева							
<i>Acer campestre</i> L.	+	+					
<i>Acer negundo</i> L. (інтр.)			+				
<i>Acer platanoides</i> L.	+	+	+				
<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	+	+					
<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Dumort.	+	+					
<i>Betula pendula</i> Roth	+	+					
<i>Betula pubescens</i> Ehrh.	+	+					
<i>Carpinus betulus</i> L.	+	+	+				
<i>Cerasus avium</i> Moench	+	+	+				
<i>Fraxinus excelsior</i> L.	+	+	+				
<i>Larix decidua</i> Mill. (інтр.)			+				
<i>Malus sylvestris</i> (L.) Mill	+	+	+				
<i>Picea abies</i> (L.) Karst.	+	+	+				
<i>Pinus strobur</i> L. (інтр.)		+					
<i>Pinus sylvestris</i> L.	+	+	+				
<i>Populus alba</i> L.			+				
<i>Populus tremula</i> L.	+	+	+				

Продовження таблиці 1

Види, цитуємо за джерелом [3]	Комплекси рослинності						
	дерево-чагарникової			трав'яної			
	1	2	3	4	5	6	7
<i>Prunus divaricata</i> Ledeb. (інтр. зд.)		+					
<i>Pyrus communis</i> L.	+	+					
<i>Robinia pseudoacacia</i> L. (інтр.)			+				
<i>Quercus borealis</i> Michx. (інтр.)		+	+				
<i>Quercus robur</i> L.	+	+	+				
<i>Tilia cordata</i> Mill.	+	+	+				
<i>Ulmus glabra</i> Huds.	+	+	+				
<i>Ulmus carpiniifolia</i> Rupp.ex G. Suckow		+					
<i>Ulmus suberosa</i> Moench			+				
<i>Pseudotsuga taxifolia</i> (Poir.) Britt. (інтр.)			+				
<i>Phellodendron amurense</i> Rupr. (інтр.)			+				
Чагарники							
<i>Corylus avellana</i> L.	+	+	+				
<i>Crataegus lipskyi</i> Klok.		+	+				
<i>Daphne mezereum</i> L.		+					
<i>Euonymus europaea</i> L.	+	+	+				
<i>Euonymus verrucosa</i> Scop.	+	+	+				
<i>Frangula alnus</i> Mill.	+	+	+				
<i>Grossularia reclinata</i> (L.) Mill.	+	+					
<i>Padus avium</i> Mill.	+	+					
<i>Parthenocissus quinquefolia</i> (L.) Planch. (інтр. зд.)			+				
<i>Prunus spinosa</i> L.	+	+	+				
<i>Ribes nigrum</i> L.	+	+					
<i>Rosa schmalhauseniiana</i> Chrshan.		+					
<i>Salix caprea</i> L.		+	+				
<i>Salix cinerea</i> L.	+						
<i>Sambucus nigra</i> L.	+	+					
<i>Sambucus racemosa</i> L.	+						+
<i>Sarothamnus scoparius</i> (L.) Koch						+	
<i>Sorbus aucuparia</i> L.	+	+	+				
<i>Swida sanguinea</i> (L.) Opiz.	+	+	+				
<i>Viburnum opulus</i> L.	+	+	+				
Чагарнички							
<i>Calluna vulgaris</i> L.	+		+				
<i>Genista tinctoria</i> L.			+				
<i>Salix repens</i> L.					+		
<i>Vaccinium uliginosum</i> L.	+						
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	+	+	+				
<i>Rhodococcum vitis-idaea</i> (L.) Avror.	+						
<i>Chamaecytisus austriacus</i> (L.) Link			+			+	
Трави							
<i>Achillea submillefolium</i> Klok.		+	+		+	+	+
<i>Acinos arvensis</i> (Lam.) Dandy			+				+
<i>Actaea spicata</i> L.	+	+	+				
<i>Adonis vernalis</i> L.			+				
<i>Aegopodium podagraria</i> L.	+	+	+				
<i>Agrimonia eupatoria</i> L.			+		+	+	+
<i>Agrostis canina</i> L.			+				+
<i>Agrostis gigantea</i> Roth	+						

Продовження таблиці 1

Види, цитуємо за джерелом [3]	Комплекси рослинності						
	дерево-чагарникової			трав'яної			
	1	2	3	4	5	6	7
<i>Agrostis tenuis</i> Sibth.	+						
<i>Ajuga reptans</i> L.	+	+					
<i>Alopecurus pratensis</i> L.						+	+
<i>Amarantus albus</i> L.			+				
<i>Anagallis arvensis</i> L.							+
<i>Archangelica officinalis</i> Hoffm.		+					
<i>Anthemis cotula</i> L.			+				+
<i>Anthriscus sylvestris</i> (L.) Hoffm.	+	+	+		+	+	
<i>Anthoxanthum odoratum</i> L.			+				+
<i>Anthyllis macrocephala</i> Wend.			+				
<i>Arctium lappa</i> L.			+				+
<i>Arenaria brevifolia</i> Gilib.						+	
<i>Arenaria serpyllifolia</i> L.						+	
<i>Arrhenatherum elatius</i> (L.) J.et C. Presl	+		+		+		
<i>Artemisia vulgaris</i> L.			+				
<i>Asarum europaeum</i> L.	+	+	+				
<i>Astragalus glycyphyllos</i> L.		+	+				
<i>Astragalus cicer</i> L.			+				
<i>Astrantia major</i> L.		+	+				
<i>Athyrium filix-femina</i> (L.) Roth	+	+					
<i>Atriplex prostrata</i> Boucher							+
<i>Barbarea vulgaris</i> R. Br.							+
<i>Barkhausia setosa</i> DC					+		
<i>Betonica officinalis</i> L.			+				
<i>Bidens tripartita</i> L.						+	+
<i>Brachypodium sylvatica</i> (Huds.) Beauv.	+	+	+				
<i>Briza media</i> L.			+				
<i>Bromopsis inermis</i> (Leyss.) Holub					+		
<i>Bromus mollis</i> L.					+		
<i>Erysimum cheiranthoides</i> L.			+				+
<i>Calamagrostis canescens</i> (Web.) Roth	+	+	+	+			
<i>Calamagrostis epigeios</i> (L.) Roth	+		+		+		+
<i>Calendula officinalis</i> L. (культ., зд.)			+				
<i>Caltha palustris</i> L.	+						
<i>Campanula patula</i> L.	+	+					+
<i>Campanula persicifolia</i> L.	+	+	+				
<i>Campanula rapunculoides</i> L.			+				
<i>Campanula sibirica</i> L.			+				
<i>Campanula trachelium</i> L.		+					
<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.			+			+	+
<i>Carex acuta</i> L.				+			
<i>Carex acutiformis</i> L.	+						
<i>Carex appropinquata</i> Schum.				+			
<i>Carex digitata</i> L.	+	+	+				
<i>Carex hirta</i> L.		+	+		+		
<i>Carex nigra</i> (L.) Reichard				+	+		
<i>Carex pilosa</i> L.	+						
<i>Carex pilulifera</i> L.			+		+		

Продовження таблиці 1

Види, цитуємо за джерелом [3]	Комплекси рослинності						
	дерево-чагарникової			трав'яної			
	1	2	3	4	5	6	7
<i>Carex pseudocyperus</i> L.				+			
<i>Carex sylvatica</i> Huds.	+	+					
<i>Carex vesicaria</i> L.	+			+			
<i>Cardaminopsis arenosa</i> (L.) Hayek						+	
<i>Carduus acanthoides</i> L.			+				+
<i>Carlina biebersteinii</i> Bernh. ex Hornum.			+			+	+
<i>Centaurea jacea</i> L.			+		+	+	
<i>Centaurea scabiosa</i> L.			+		+		+
<i>Cerastium holosteoides</i> Fries					+		
<i>Chaenorhinum minus</i> (L.) Lange							+
<i>Chelidonium majus</i> L.	+	+					
<i>Chenopodium album</i> L.							+
<i>Chenopodium opulifolium</i> Schrad. ex Koch. Et Ziz							+
<i>Chenopodium suecicum</i> J. Murr			+				+
<i>Chrysosplenium alternifolium</i> L.		+		+			
<i>Cichorium intybus</i> L.			+		+		+
<i>Circaea luteniana</i> L.	+	+	+				
<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.		+			+		+
<i>Cirsium vulgare</i> (Savi) Ten.			+				+
<i>Cirsium palustre</i> (L.) Scop		+			+		
<i>Clematis recta</i> L.		+					
<i>Clinopodium vulgare</i> L.			+		+		+
<i>Cnidium dubium</i> (Schkuhr) Thell.			+				
<i>Comarum palustre</i> L.		+		+			
<i>Convallaria majalis</i> L.	+	+	+				
<i>Consolida regalis</i> S.F. Gray							+
<i>Coronilla varia</i> L.					+		
<i>Cruciata laevipes</i> Opiz	+	+	+				
<i>Cypripedium calceolus</i> L.		+					
<i>Dactylis glomerata</i> L.		+	+		+		
<i>Dactylis polygama</i> Horvat.	+	+	+				
<i>Daucus carota</i> L.			+		+		+
<i>Deshampsia caespitosa</i> (L.) Beauv.	+	+		+	+		+
<i>Dianthus stenocalyx</i> Juz.						+	
<i>Dryopteris austriaca</i> (Jacq.) Woynar	+	+					
<i>Dryopteris carthusiana</i> (Vill.) H.P. Fuchs	+	+	+	+	+		
<i>Dryopteris cristata</i> (L.) A. Gray	+	+					
<i>Dryopteris filix-mas</i> (L.) Schott	+	+					
<i>Echium vulgare</i> L.			+				+
<i>Eleocharis palustris</i> (L.) Roem. et Schult.		+					
<i>Elsholzia ciliata</i> (Thunb.) Hyl.			+				
<i>Elytrigia repens</i> (L.) Nevski			+				+
<i>Epilobium parviflorum</i> Schreb.				+			
<i>Epipactis atrorubens</i> (Hoffm.ex Bernh.) Schult.		+					
<i>Epipactis helleborine</i> (L.) Crantz	+	+					
<i>Erigeron canadensis</i> L.							+
<i>Eryngium planum</i> L.						+	+
<i>Equisetum arvense</i> L.			+				
<i>Equisetum sylvaticum</i> L.		+					

Продовження таблиці 1

Види, цитуємо за джерелом [3]	Комплекси рослинності						
	дерево-чагарникової			трав'яної			
	1	2	3	4	5	6	7
<i>Erodium pusillum</i> L.					+		+
<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Her.							+
<i>Eupatorium cannabinum</i> L.		+		+	+		
<i>Euphorbia amygdaloides</i> L.			+				+
<i>Euphorbia cyparissias</i> L.		+	+			+	
<i>Euphorbia platyphyllus</i> L.		+	+				+
<i>Festuca gigantea</i> (L.) Vill.		+					
<i>Festuca ovina</i> L.	+			+			
<i>Festuca pratensis</i> Huds.		+			+		+
<i>Festuca rubra</i> L. S. Str.	+	+		+	+		+
<i>Filipendula denudata</i> (J. Et C. Presl) Fritsch	+	+					+
<i>Fragaria vesca</i> L.	+	+	+		+	+	+
<i>Galeobdolon luteum</i> Huds.	+	+					
<i>Galeopsis ladanum</i> L.	+	+	+				
<i>Galeopsis pubescens</i> Bess.	+	+	+				
<i>Galeopsis speciosa</i> Mill.	+	+	+				
<i>Galeopsis tetrahit</i> L.	+	+					
<i>Galium album</i> Mill.			+		+		+
<i>Galium boreale</i> L.		+					
<i>Galium mollugo</i> L.	+	+					
<i>Galium odoratum</i> (L.) Scop.	+	+	+	+			
<i>Galium palustre</i> L.		+					
<i>Galium verum</i> (L.) Ehrend.		+	+		+		
<i>Geranium palustre</i> L.				+			
<i>Geranium robertianum</i> L.	+	+				+	
<i>Geranium sanguineum</i> L.			+				
<i>Geranium sylvaticum</i> L.		+					
<i>Geum rivale</i> L.		+		+			
<i>Geum urbanum</i> L.	+	+	+				+
<i>Glechoma hederacea</i> L.		+					
<i>Gnaphalium sylvaticum</i> L.			+				
<i>Hepatica nobilis</i> Mill.	+	+	+				
<i>Hieracium umbellatum</i> L.			+				+
<i>Holcus mollis</i> L.		+	+		+		+
<i>Hypericum perforatum</i> L.			+		+		+
<i>Humulus lupulus</i> L.		+					
<i>Inula salicina</i> L.			+				
<i>Impatiens parviflora</i> DC.	+	+					
<i>Iris pseudacorus</i> L.				+			
<i>Juncus effusus</i> L.		+					+
<i>Juncus conglomeratus</i> L.				+	+		
<i>Knautia arvensis</i> (L.) Coult			+		+		+
<i>Knautia dipsacifolia</i> (Host.) Gren. et Godr.			+				+
<i>Lapsana communis</i> L.						+	
<i>Lathyrus sylvestris</i> L.						+	
<i>Lathyrus vernus</i> (L.) Bernh.		+	+				
<i>Lamium maculatum</i> L.	+						
<i>Lemna trisulca</i> L.				+			
<i>Leontodon autumnalis</i> L.			+		+		

Продовження таблиці 1

Види, цитуємо за джерелом [3]	Комплекси рослинності						
	дерево-чагарникової			трав'яної			
	1	2	3	4	5	6	7
<i>Leontodon danubialis</i> Jacq.			+				
<i>Leucanthemum vulgare</i> Lam.			+		+		+
<i>Lilium martagon</i> L.	+	+					
<i>Linaria vulgaris</i> Mill.			+		+	+	
<i>Lolium perenne</i> L.					+		
<i>Luzula pilosa</i> (L.) Willd	+	+	+		+		
<i>Lycopodium annotinum</i> L.	+	+					
<i>Lycopodium clavatum</i> L.					+		
<i>Lycopus europaeus</i> L.	+	+		+			
<i>Lysimachia vulgaris</i> L.		+	+		+		
<i>Lysimachia nummularia</i> L.		+					
<i>Lythrum salicaria</i> L.	+			+			
<i>Majanthemum bifolium</i> (L.) F.W. Schmidt	+	+	+				
<i>Medicago falcata</i> L.					+		+
<i>Medicago lupulina</i> L.			+		+		+
<i>Medicago sativa</i> L. (культ. зд.)						+	
<i>Melampyrum nemorosum</i> L.			+			+	
<i>Melampyrum pratense</i> L.			+				
<i>Melampyrum sylvaticum</i> L.			+				
<i>Melandrium album</i> (Mill.) Garcke			+		+		+
<i>Melandrium dioicum</i> (L.) Cass et Germ.		+					
<i>Melica nutans</i> L.		+					
<i>Melittis sarmatica</i> Klok.	+	+	+				
<i>Milium effusum</i> L.	+	+					
<i>Melilotus albus</i> Medik.							+
<i>Melilotus officinalis</i> (L.) Pall.							+
<i>Mentha arvensis</i> L.					+		+
<i>Moehringia trinervia</i> (L.) Clairv.	+	+				+	
<i>Molinia caerulea</i> (L.) Moench	+	+			+		
<i>Mycelis muralis</i> (L.) Durmort.	+	+				+	
<i>Myosotis arvensis</i> (L.) Hill							+
<i>Naumburgia thyrsoflora</i> (L.) Reichenb.				+			
<i>Odontites vulgaris</i> Moench					+	+	+
<i>Origanum vulgare</i> L.			+		+	+	
<i>Oxalis acetosella</i> L.	+	+	+				+
<i>Papaver rhoeas</i> L.							+
<i>Paris quadrifolia</i> L.	+	+					
<i>Paris quadrifolia</i> L.	+						
<i>Pastinaca sylvestris</i> Mill.			+				
<i>Peucedanum oreoselinum</i> (L.) Moench			+				
<i>Peucedanum palustre</i> (L.) Moench	+	+		+			
<i>Phleum pratense</i> L.		+			+		
<i>Phragmites australis</i> (Cav.) Trin.				+			
<i>Pimpinella major</i> (L.) Huds			+				
<i>Pimpinella saxifraga</i> L.			+		+		
<i>Plantago lanceolata</i> L.					+		+
<i>Plantago major</i> L.			+		+	+	
<i>Plantago media</i> L.						+	
<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.	+	+					

Продовження таблиці 1

Види, цитуємо за джерелом [3]	Комплекси рослинності						
	дерево-чагарникової			трав'яної			
	1	2	3	4	5	6	7
<i>Poa annua</i> L.						+	
<i>Poa nemoralis</i> L.	+	+	+			+	
<i>Poa palustris</i> L.		+		+	+		
<i>Poa pratensis</i> L.		+			+	+	
<i>Polygala comosa</i> Schkuhr			+				
<i>Polygonatum multiflorum</i> (L.) All.	+	+					
<i>Polygonum aviculare</i> L.			+			+	+
<i>Polygonum bistorta</i> L.						+	+
<i>Polygonum convolvulus</i> L.					+		+
<i>Polygonum hydropiper</i> L.	+	+		+		+	
<i>Polygonum persicaria</i> L.					+	+	+
<i>Polypodium vulgare</i> L.		+					
<i>Potamogeton natans</i> L.				+			
<i>Potentilla alba</i> L.		+			+		
<i>Potentilla anserina</i> L.						+	+
<i>Potentilla erecte</i> (L.) Rausch.				+	+		
<i>Potentilla obscura</i> Willd.			+				
<i>Potentilla reptans</i> L.			+		+		+
<i>Prunella vulgaris</i> L.		+	+		+		+
<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn.	+	+					
<i>Pulmonaria obscura</i> Dumort.	+	+	+			+	
<i>Ranunculus acris</i> L.			+			+	+
<i>Ranunculus cassubicus</i> L.	+						
<i>Ranunculus flammula</i> L.				+			
<i>Ranunculus repens</i> L.		+		+			+
<i>Reseda lutea</i> L.					+		+
<i>Rubus caesius</i> L.	+	+	+				
<i>Rubus fruticosus</i> sp.	+	+					
<i>Rubus hirtus</i> Waldst. et Kit.	+	+					
<i>Rubus idaeus</i> L.	+	+					+
<i>Rubus saxatilis</i> L.	+	+	+				
<i>Rumex acetosa</i> L.		+			+		+
<i>Rumex acetosella</i> L.			+				
<i>Rumex conglomeratus</i> Murr.						+	+
<i>Rumex crispus</i> L.					+		
<i>Salvia pratensis</i> L.					+	+	+
<i>Salvia verticillata</i> L.			+				
<i>Sambucus ebulus</i> L.	+	+	+				
<i>Sanicula europaea</i> L.	+	+					
<i>Sanguisorba officinalis</i> L.		+	+	+		+	+
<i>Scabiosa ochroleuca</i> L.			+		+		+
<i>Scirpus sylvaticus</i> L.				+			
<i>Setaria viridis</i> (L.) Beauv.							+
<i>Scrophularia nodosa</i> L.	+	+	+				
<i>Scrophularia umbrosa</i> Dumort.							+
<i>Scirpus sylvaticus</i> L.		+		+			
<i>Scutellaria galericulata</i> L.				+			
<i>Sedum ruprechtii</i> (Jalas) Omelcz.			+				
<i>Senecio vernalis</i> Waldst. et Kit.					+		
<i>Silene vulgaris</i> (Moench) Garcke					+		+

Продовження таблиці 1

Види, цитуємо за джерелом [3]	Комплекси рослинності						
	дерево-чагарникової			трав'яної			
	1	2	3	4	5	6	7
<i>Solanum dulcamara</i> L.	+	+		+			
<i>Solidago virgaurea</i> L.		+	+				
<i>Sonchus arvensis</i> L.			+		+		+
<i>Stachys palustris</i> L.							+
<i>Stachys sylvatica</i> L.	+	+					
<i>Stellaria holostea</i> L.	+	+	+				
<i>Stellaria media</i> (L.) Vill.		+					
<i>Stellaria nemorum</i> L.			+			+	
<i>Stenactis annua</i> Nees		+	+		+		+
<i>Taraxacum officinale</i> Web. Ex Wigg.			+		+	+	+
<i>Thelypteris palustris</i> Schott	+	+					
<i>Thesium linophyllum</i> L.					+		
<i>Teucrium chamaedris</i> L.			+				
<i>Thymus alternans</i> Klok.			+		+		
<i>Torilis japonica</i> (Houtt.) DC.		+	+				
<i>Trientalis europaea</i> L.	+	+	+				
<i>Trifolium arvense</i> L.							+
<i>Trifolium dubium</i> Sibth.					+		
<i>Trifolium medium</i> L.			+		+		+
<i>Trifolium pratense</i> L.			+		+		
<i>Trifolium repens</i> L.			+		+	+	
<i>Triglochin palustre</i> L.						+	
<i>Typha angustifolia</i> L.				+			
<i>Tussilago farfara</i> L.							+
<i>Urtica dioica</i> L.	+	+	+	+			+
<i>Valeriana nitida</i> Kreyer	+						
<i>Valeriana tripteris</i> L.		+					
<i>Verbascum thapsus</i> L.			+				+
<i>Veronica chamaedrys</i> L.	+	+	+		+	+	+
<i>Vicia angustifolia</i> Reichard			+				
<i>Vicia cracca</i> L.					+		+
<i>Vicia sativa</i> L. (культ. зд.)			+				
<i>Vicia tetrasperma</i> (L.) Schreb.					+		
<i>Vinca minor</i> L.	+	+	+				
<i>Viola canina</i> L.	+	+	+				
<i>Viola mirabilis</i> L.	+	+	+				
<i>Viola palustris</i> L.				+	+		
Кількість видів у фітокомплексі:	124	160	168	38	80	47	92
Кількість специфічних видів у фітокомплексі:	12	23	37	13	13	10	11
Кількість видів у групі фітокомплексів:	268			220			

Примітка: комплекси рослинності 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 наведені у тексті перед таблицею; у стовбці „Види,...“ внесена також додаткова інформація: „інтр.“ — вид інтродукований; „інтр. зд“ — інтродукований здичавілий вид; „культ. зд.“ — вид, який культивують у регіоні, але в заказнику розповсюджується спонтанно як здичавілий.

Потовщеними рамками відзначено види, які у заказнику приурочені до одного комплексу рослинних угруповань.

Подібність флоронаселення виділених фітокомплексів обчислено за формулою Жакара [1, 2]:

$$k = \frac{z - (x + y)}{z + (x + y)},$$

де: k — коефіцієнт подібності;

z — кількість видів, спільних для порівнювальних фітокомплексів;

x і y — кількість видів, наявних в одному з порівнювальних фітокомплексів.

Статистичні дані, покладені в основу обчислення коефіцієнтів подібності, наведені в табл. 2, 3, 4.

Таблиця 2

Подібність флоронаселення порівнювальних пар комплексів рослинних угруповань загальнозоологічного заказника місцевого значення „Пукачів“

Кількість видів у порівнювальних парах комплексів рослинних угруповань:	Порівнювальні комплекси:									
	1 і 2	1 і 3	2 і 3	4 і 5	4 і 6	4 і 7	5 і 6	5 і 7	6 і 7	
усіх видів, що формують порівнювальну пару	182	228	251	109	83	126	111	135	19	
спільних для порівнювальної пари	104	62	77	9	2	4	16	37	120	

Таблиця 3.

Відмінності флоронаселення порівнювальних пар комплексів рослинних угруповань загально-зоологічного заказника місцевого значення „Пукачів“ .

дерево-чагарникові				трав'яні				
комп-лекси	1	2	3	комп-лекси	4	5	6	7
1		20	62	4		29	36	34
2	19		91	5	71		64	43
3	106	88		6	45	31		28
				7	88	55	73	

Обчислені коефіцієнти (табл. 5, 6) свідчать, що флоронаселення комплексів навіть у межах одних груп найчастіше значно нижчі порогу подібності. Винятком є коефіцієнт подібності комплексів спонтанних дерево-чагарникових угруповань, що відповідають типам асоціацій та дерево-чагарникових угруповань, похідних від типових, який є більшим „0” + 0,3595. Цей же коефіцієнт, встановлений для груп фітосистем, теж є значно нижчий „0” і становить - 0,40029.

У заказнику „Пукачів“ більшість таких фітосистем збереглася або спонтанно відновилася. Проте і їх флоронаселення зазнало певних змін. Достовірно можна говорити про інвазію у первинні та відновлені, близькі до первинних дерево-чагарникові фітосистеми бур'янів: *Sambucus ebulus*, *Impatiens parviflora*, *Geum urbanum* та, можливо, деяких лучних видів, хоча останні могли бути й у складі первинних фітосистем, зокрема в перезволожених місцях. Є підстави вважати, що деякі типи первинних фітосистем у заказнику знищені або ж значно трансформовані. Тому кількість видів первинного ядра флоронаселення заказника можна встановити лише приблизно. За результатами наших досліджень воно

становить 150 видів, у т.ч. видів дерево-чагарникових фітосистем 125 і видів водно-болотних 25.

Таблиця 5.

Коефіцієнти подібності флоронаселення порівнювальних пар комплексів рослинних угруповань загальнозоологічного заказника місцевого значення „Пукачів“.

Комплекси	дерево-чагарникові			Комплекси	трав'яні			
	1	2	3		4	5	6	7
1	×	—	—	4	×	—	—	—
2	0,3595	×	—	5	-0,8349	×	—	—
3	-0,4649	-0,3840	×	6	-0,9518	-0,7117	×	—
—	—	—	—	7	-0,9365	-0,4519	-0,6833	×

Первинне ядро природної флори заказника сформоване видами природно-історичних дерево-чагарникової та водно-болотної фітосистем.

Формування похідних дерево-чагарникових угруповань сприяло збільшенню видів у лісах на 58 видів, а після проведення суцільних вирубок і їх заліснення лісовими культурами — ще на 86 видів. Загалом флоронаселення дерево-чагарникових угруповань унаслідок господарської діяльності збільшилося щонайменше на 144 види або 116,1% і тепер нараховує 268 видів.

Значне збільшення видової розмаїтості флоронаселення дерево-чагарникових фітосистем відбулося за рахунок інвазії лучних видів та бур'янів. Певною мірою збільшення відбулося й за рахунок інтродукції лісових культур (на 8 видів) та здичавілих, частіше випадкових, інтродуцентів (на 5 видів).

Сучасне флоронаселення трав'яних фітосистем проти первинного флористичного ядра збільшилося майже в 6 разів і загалом нараховує 220 видів. Значне збільшення кількості видів відбулося переважно за рахунок інвазії видів із прилеглих територій, на яких ведеться інтенсивне рільництво. Базою для їх закріплення на заповідній території є сформовані за участю людини вторинні екотопи та трансформовані первинні природні фітосистеми.

Отже, збагачення флоронаселення заказника є прямим наслідком урізноманітнення екотопів та фітоценотичної структури рослинного покриву. Для збереження сучасного багатства флоронаселення заказника й апріорі зоонаселення доцільно зберегти існуюче розмаїття екотопів і фітоценозів, збільшивши кількість угруповань, близьких до первинних, за рахунок відновлення похідних і вторинних угруповань дерево-чагарникової рослинності та екотопів водно-болотних угідь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василевич В. И. Статистические методы в геоботанике. — Ленинград: Наука, 1969. — 232 с.
2. Лакин Г.Ф. Биометрия. — М.: Высшая школа, 1990. — 352 с.
3. Определитель высших растений Украины. — К.: Наук. думка, 1987. — 548 с.
4. Природно-заповідний фонд Української РСР (Реєстр-довідник заповідних об'єктів). — Київ: Урожай, 1986. — 224 с.

5. *Соломаха В. А.* Синтаксони рослинності України за методом Браун-Бланке та їх особливості.— Київ: Біолог. ф-т Київського ун-ту ім. Т. Шевченка, 1995.— 116 с.
6. *Ткачик В. П.* Рослинність заповідника „Розточчя“: ідентифікація сучасного розмаїття фітоценозів. — Львів: НТШ, 1997.— 120 с.
7. *Dierschke T.* Pflanzensoziologie: Grundlagen und Methoden.— Stuttgart: E. Ulmer, 1994.— 683 s.
8. *Grabherr G., Mucina L.* Die Pflanzengesellschaften Österreichs (Natürliche waldfreie Vegetation).— Jena, Stuttgart, New-Jork: G. Fischer, 1993.— II.— 528 s.
9. *Matuszkiewicz W.* Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. — Warszawa: PWN, 1981. — 198 s.
10. *Moravec J.M.* a kolektiv. Rostlinnó společenstva Český Socialistický republiky a jejich ohryženní // Severočeskou přírodou (Litoměřice). Priloha. — 1983. — I. — 138 s.
11. *Müller Th., Oberdorfer E., Seibert P.* Süddeutsche Pflanzengesellschaften — IV-A. Wälder und Gebüsch. — Jena, Stuttgart, New-York: G. Fischer, 1992. — 282 s.
12. *Oberdorfer E.*, Freiburg in Br. Süddeutsche Pflanzen-gesellschaften (Wälder und Gebüsch);— Jena, Stuttgart, New-Jork: G. Fischer, 1992.— IV.— A. *Textband.*— 282 s; B. *Tabellenband.*— 580 s.
13. *Pott R.* Die Pflanzengesellschaften Deutschlands. — Stuttgart: Ulmer, 1992. — 427 s.

SUMMARY

Vasyl TKACHYK

THE FLORA COMPOSITION OF THE “PUKACHIV“ GENERAL ZOOLOGICAL OF LOCAL MEANING RESERVE (SMALL POLISSIA REGION) AND ANTROPOGENIC CHANGES

It is established the changes of the flora in the reserve and their reasons and results. It is carried out the conclusions about preservation of the whole modern flora. General flora composition of tree and shrub communities as a result of agricultural activities and increased by at least 144 species and now totals 268 species. Modern flora composition of herbal phytosystems compared to the original floristic nucleus increased by almost 6 times and now has 220 species.